

Ağa-Kərim Hüseyn-Ağa oğlu Hacıyev
AMEA İqtisadiyyat institutu, baş elmi işçi, t.e.n.
E-mail:a.h.haciyev@gmail.com
UOT:338.242.4;JEL:E61,E65.

Azərbaycanda fiskal və monetar siyasətlərin əlaqələndirmə mexanizmləri

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi: Azərbaycanca fiskal və monetar siyasətlər üzrə əlaqələndirmənin mövcud vəziyyəti və təkmilləşdirilməsi imkanlarının müəyyənləşməsi. Metodologiya: statistik və analitik təhlillər əsasında sistemləşdirmə. Nəticələr: orta müddətli perspektivə davamlı makroiqtisadi sabitlik və dayanıqlı iqtisadi artımın təmin olunması məqsədi ilə fiskal və monetar siyasətlərin əlaqələndirmə mexanizmlərində mövcud olan qüsurlar və onların aradan qaldırılması imkanları müəyyənləşdirilib. Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti: ölkədə reallaşdırılan makroiqtisadi tənzimləmə rejiminin təkmilləşdirilməsində müvafiq iqtisadi qurumlar tərəfindən istifadə oluna bilər. Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi: tədqiqat işində ölkədə reallaşdırılan monetar və fiskal siyasətlərin əlaqələndirmə mexanizminə xas olan qüsurlar və onların aradan qaldırılması imkanları müəyyənləşdirilib

Açar sözlər: makroiqtisadi sabitlik, iqtisadi artım, fiskal siyasət, monetar siyasət, əlaqələndirmə mexanizmləri

Giriş

Azərbaycan iqtisadiyyatı hal-hazırda kifayət qədər ciddi neqativ təzyiqlər altındadır və bu təzyiqlər iqtisadiyyatın idarə olunmasında adekvat dəyişikliklərin edilməsini tələb edir. 2021-ci və 2022-ci illər üzrə inflyasiyanın yüksələn səviyyəsi ölkə hökuməti və Mərkəzi Bank tərəfindən makroiqtisadi tənzimləmədə stabilləşdirici tədbirlər üzrə istifadə olunan alət və mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi (yenilənməsi) zəruriliyini müəyyənləşdirdi. Artıq ilin əvvəlində Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi və Beynəlxalq Valyuta Fondu (İMF) ortamüddətli dövr üçün inflyasiya təzyiqləri ilə bağlı məsələləri müzakirə etmiş: Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti 21.02.2022-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikasında antiinflyasiya tədbirlərinin gücləndirilməsi ilə bağlı təxirəsalınmaz tədbirlər haqqında" Sərəncamı ilə reallaşdırılması zəruri olan tədbirlərin əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirmiş və bu istiqamətdə ilkin tədbirlərin reallaşdırılmasına başlanmışdır (1-3). Lakin aparılan təhlillər göstərir ki, iqtisadi tənzimləmənin təkmilləşdirilməsi üzrə qəbul olunmuş bir sıra qərarlar prinsiplial fərqli istiqamətlərdə və təbii ki, fərqli sosial-iqtisadi nəticələrlə reallaşdırıla bilər. Məsələn, Nazirlər Kabinetinin qeyd olunan Sərəncamının 7-ci bəndində göstərilir ki, "Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankına tövsiyə edilsin ki: inflyasiyanın makroiqtisadi və maliyyə sabitliyi üçün xələl gətirməyən həddə qorunması məqsədilə öz səlahiyyətləri çərçivəsində zəruri siyasət tədbirləri həyata keçirsin; inflyasiya təzyiqlərinin azaldılması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi ilə birlikdə monetar və fiskal siyasətin sıx əlaqələndirilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər görsün." Sərəncamın bu bəndi üzrə dəqiqləşdirmənin mütləq zəruriliyi ondan ibarətdir ki, monetar və fiskal siyasətlərin əlaqələndirilməsinin təkmilləşdirilməsi kifayət qədər fərqli yanaşmalar əsasında, inflyasiyanın iqtisadi inkişafda fərqli səviyyələri üzrə mümkündür. Bu yanaşmaların hər biri üzrə isə iqtisadi tənzimləmədə fərqli səmərəlilik əldə oluna bilər. Elmi ədəbiyyatda fiskal və monetar siyasətlərin əlaqələndirilməsinə fərqli yanaşmalar mövcuddur. Ümumi şəkildə bu yanaşmaları 3 qrupda təsnifləşdirmək mümkündür: aktiv büdcə-vergi və aktiv monetar siyasətin reallaşdırıldığı ssenari; aktiv büdcə-vergi və passiv monetar siyasətin reallaşdırıldığı ssenari; passiv büdcə-vergi və aktiv monetar siyasətin reallaşdırıldığı ssenari. Hər bir istiqamət üzrə istifadə olunan monetar və fiskal siyasət mexanizmləri prinsiplial fərqli əsaslarda, fərqli parametrlər üzrə (valyutaların məzənnəsi, büdcə kəsri, dövriyyədə olan pul kütləsi, inflyasiya, büdcə xərcləri səviyyəsi və s.) əlaqələndirilir (4-7). Başqa sözlə əlaqələndirmənin konkret

parametrləri və sxemi iqtisadiyyatda yaranmış vəziyyətdən asılı olaraq müəyyənləşir və əsaslandırılır. Müəllif tərəfindən aparılmış araşdırmaların nəticələri göstərir ki, (8-10) Azərbaycanda iqtisadi tənzimləmə biri-biri ilə qarşılıqlı əlaqəli lakin fərqli hədəflər üzrə reallaşdırılır: qısa müddətli dövrdə (qarşıdakı 1-3 il ərzində) prioritet hədəf qismində iqtisadiyyatda daxili tələbin səviyyəsi, başqa sözlə, xarici konyuktura üzrə gözlənilən bilən dəyişikliklərdən asılı olaraq daxili tələb və ümumi investisiyaların səviyyəsinin tsiklə əks tənzimlənməsi; orta müddətli dövrə (qarşıdakı 5-8 il ərzində) prioritet hədəf kimi daxili təklifin səviyyəsi, başqa sözlə, ölkədə iqtisadi inkişafın yönəli biləcəyi və iqtisadi artımın davamlı təminat mənbəyi kimi çıxış edə biləcək uzunmüddətli və dayanıqlı məcmu tələbin formalaşması. Aydın ki, uzunmüddətli dövr hədəflərinin əldə olunması qısa müddətli dövr hədəflərin əldə olunmasının səmərəliliyindən asılıdır. Belə ki, əgər qısa müddətli dövrdə əsas hədəf qismində investisiyaların səviyyəsi çıxış edirsə, orta müddətli dövrdə investisiyaların keyfiyyəti (iqtisadiyyatın sahələri- neft və qeyri-neft sektorları üzrə investisiyalar, mənbələri – dövlət və özəl investisiya, daxili və xarici investisiyalar, əsas kapitalla yönəlmiş investisiyalar, maliyyə investisiyalarının səviyyəsi) prioritet hədəf kimi müəyyənləşir. Qısa və orta müddətli dövr tənzimləmədə hədəflərin təmin olunması üzrə mühüm şərt kimi reallaşdırılan fiskal və monetar siyasətlərdə istifadə olunan əlaqələndirmə mexanizmləri çıxış edir.

Problemin həllini müəyyənləşdirən əsas amillərdən biri ölkədə qısa müddətli dövrə və orta müddətli perspektivə makroiqtisadi şəraitdə gözlənilən dəyişikliklər və onların iqtisadiyyatın fərqli sektorlarında yarada biləcəyi nəticələrin proqnozlaşdırılması, başqa sözlə makroiqtisadi şəraitdə baş verən dəyişikliklərin və iqtisadi artımın qısa müddətli dövrə proqnozlarından fərqli olaraq orta müddətli perspektivə əsas göstəricilərin dəqiq kəmiyyət qiymətləndirilməsi praktiki olaraq mümkünsüzlüyüdür. Bu, bir tərəfdən Azərbaycan iqtisadiyyatının dünya iqtisadiyyatına yüksək inteqrasiyası və qlobal iqtisadi inkişaf proseslərinə xas olan yüksək dəyişkənliyin hər-hansı bir məqbul dəqiqliklə proqnozlaşdırılması imkanlarının məhdudluğu; digər tərəfdən isə, ölkədə rəsmi statistik məlumatların bir qisminin iqtisadiyyatda formalaşmış mövcud real vəziyyətə zəif adekvatlığı, digər qisminin isə ümumiyyətlə əldə olunmasının mümkünsüzlüyü ilə əlaqədardır. Bu baxımdan Azərbaycanda orta müddətli perspektivə hazırlana biləcək sosial-iqtisadi inkişaf proqnozlarında əsas hədəf - makroiqtisadi şərait üzrə gözlənilən bilən dəyişikliklərin davamlı iqtisadi artımın təmin olunmasına təsirlərin xarakteri, iqtisadiyyatın qarşılaşdığı biləcəyi mümkün risklər, onların aradan qaldırılması, sosial-iqtisadi inkişaf üzrə müəyyənləşən prioritetlərin reallaşdırılması imkanlarının qiymətləndirilməsidir.

Büdcə və monetar sferaların fəaliyyəti üzrə əlaqələndirmənin mövcud vəziyyəti

Son dövr ölkədə reallaşdırılan fiskal və monetar siyasətlər üzrə həyata keçirilən əlaqələndirmə mövcud problemləri aydın ifadə edir. Belə ki, 2020-ci il ölkədə yaşanan maliyyə böhranın nəticələri icmal və dövlət büdcələrinin əsas parametrlərində əhəmiyyətli dəyişikliklərin zəruriliyini müəyyənləşdirdi: ilin sonuna qədər ölkənin neft gəlirləri səviyyəsində gözlənilən əhəmiyyətli azalmalar; pandemiya və karantin rejiminin təbiqi ilə əlaqədar olaraq iqtisadiyyatın dəstəklənməsi tədbirlərinin reallaşdırılması zərurəti və bu məqsədlə büdcəyə tələb olunan əlavə maliyyə resursları; iqtisadiyyatın əksər sahələrindəki tənəzzüllə bağlı büdcə daxil olmalarında kəskin azalmalar stabilləşdirmə tədbirlərinin reallaşdırılmasının iki istiqamətini mümkün edirdi: ARDNF-də toplanan vəsaitlərdən geniş istifadəyə əsaslanaraq iqtisadi və maliyyə stabilliyinin təmin olunması; mövcud maliyyə resurslarından istifadə səmərəliliyinin artırılması. Başqa sözlə, mövcud resurslarla manevr əsasında Dövlət büdcəsi gəlir və xərc parametrlərində optimallaşdırmanın aparılması.

Dürüsləşdirilmiş büdcənin əsas parametrlərində belə dəyişikliklər müəyyənləşdi: Gəlirlər üzrə: neftin orta illik qiyməti 55 ABŞ dollar/barr. səviyyəsindən 35 ABŞ dollar/barr. səviyyəsinə endirildi; neft sektorundan vergi daxilolmaların ümumi səviyyəsi 0,39 mlrd.manat azalaraq planlaşdırılan 2.18 mlrd.manatdan 1,79 mlrd.manat səviyyəsinə endi; iqtisadiyyatın qeyri-neft sektoru sahələri üzrə vergi daxilolmaları səviyyəsi 0,5 mlrd.manat azaldıldı. Beləliklə, yekun olaraq (neft sektoru və qeyri-neft sektorları üzrə cəmi) büdcə daxilolmalarında 0,89 mlrd. manat azalma müəyyənləşdi; yaranmış fərqi kompensasiya üçün ARDNF-dən olunacaq transfertin səviyyəsi 0,85 mlrd.manat, yəni, təsdiq olunmuş 11,35 mlrd. manatdan, 12.2 mlrd. manat səviyyəsinə qədər; digər mənbələr hesabına isə 0,03 mlrd.manat daxilolmalar artırıldı; büdcə gəlirlərinin ümumi səviyyəsi 10 mln.manat azaldıldı. Xərclər üzrə: stabilləşdirmə proqramı üzrə müəyyənləşən tədbirlərin reallaşdırılması üçün tələb olunan əlavə xərclər üçün maliyyə vəsaitlərinin ayrılması nəzərdə tutuldu (məsələn, 600 min insana 190 manatlıq birdəfəlik yardım, biznes qurumların kreditlərinin bir hissəsinin dövlət tərəfindən kompensasiyası üzrə xərclər və s.); bir sıra xərclərin isə ixtisarı - dövlət qurumları üçün ezamiyə, kommunal xərclərin, xarici dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclərin, o cümlədən faiz ödənişləri ilə bağlı xərclər azaldılması müəyyənləşdi. Nəticə etibarlı ilə 2020-ci ilə dürüsləşdirilmiş dövlət büdcəsinin gəlirləri azaldılaraq - 24.1 mlrd. manat, xərcləri artırılaraq - 27.49 mlrd. manat, büdcə kəsri 3,4 mlrd.manat səviyyəsində təsdiqləndi. Beləliklə, büdcə gəlirləri və xərclərinin ÜDM-də pay çəkisinin müvafiq olaraq 35,3% və 40,3%, istər sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsi Azərbaycanla müqayisə oluna bilən ölkələrin göstəriciləri, istər nəzəri-empirik yanaşmalar, istərsə də ölkənin malik olduğu maliyyə resursları vəziyyəti baxımından bir mənalı olaraq ÜDM-in kifayət qədər yüksək yüklənmə səviyyəsi idi. Belə ki, neft sektorundan hesablanan 14 mlrd. manat səviyyəsində daxilolma (12,2 mlrd.manat ARDNF-dən ediləcək transfer; 1,8 mlrd.manat ARDNŞ və ABƏŞ-in vergi ödənişləri) bir tərəfdən büdcənin ümumi neft gəlirlərində payının 58% səviyyəsinə yüksəlməsi, digər tərəfdən bu daxilolmaların dövlət büdcəsi üzrə müdafiə olunan xərclər (sosial xərclər, xarici borclar üzrə ödəmələr və s.) səviyyəsində olması dövlət büdcəsini həlledici dərəcədə neft gəlirlərindən və o cümlədən, ARDNF-in transfertlərindən mütləq asılılığını müəyyənləşdirirdi.

Büdcə sektoru üzrə dürüsləşdirilmiş parametrlər monetar sfera və ümumi makroiqtisadi şəraitin əsas göstəriciləri üzrə aşağıdakı dəyişiklikləri müəyyənləşdirdi: Monetar sfera üzrə: geniş mənada dövriyyədə olan pul kütləsi (M3 pul aqreqatı) - 29,1 mlrd manat, praktiki olaraq 2019-cu ilin sonuna müşahidə olunmuş səviyyə; milli valyutada dövriyyədə olan pul kütləsi (M2 pul aqreqatı) - 20,3 mlrd manat; banklardan kənar əhalinin əlində olan nağd pul kütləsi (M0 pul aqreqatı) - 10,7 mlrd.manat. pul multiplikatorları - M3 aqreqatı üzrə 1,94 (2019-cu ilin nəticələri ilə müqayisədə azalma); M2 aqreqatı üzrə - 1,5 (2019-cu ilin nəticələri ilə eyni); manatın ABŞ dollarına nisbətə nominal mübadilə məzənnəsi - sabit, real mübadilə məzənnəsi üzrə möhkəmlənmə. Ümumi makroiqtisadi şərait üzrə: ÜDM-in səviyyəsində azalma - 4,3%; qeyri-neft sektoru ÜDM-i üzrə azalma - 2,6%; əsas kapitalla yönəlmiş investisiyalar üzrə azalma -8,3%; əhalinin nominal gəlirləri səviyyəsində azalma -1,8%; real gəlirləri üzrə azalma - 4,6%; orta illik inflyasiya - 2,8% , illik inflyasiya - 5,2%. 2021-ci il üzrə Dövlət büdcəsinin əsas parametrləri aşağıdakı kimi təsdiq edilmişdi: *büdcənin gəlirləri* - 24.3 mlrd. manat (2020-ci il ilə müqayisədə 0,8% çox); *büdcə xərcləri* - 25.8 mlrd. manat (2020-ci illə müqayisədə 6% az); *büdcə kəsri* 1.5 mlrd. manat; neftin 1 barelinin orta illik qiyməti 35 ABŞ dolları qəbul olunub (2020-ci il ilə eyni), bu səbəbdən neft sektorundan daxilolmaların səviyyəsi praktiki olaraq dəyişməz: ARDNF-dən transfertlər -12,2 mlrd.manat; əsas operatorların (ABƏŞ və ARDNŞ) vergi ödənişləri - 1,75 mlrd.manat olmaqla

ümumilikdə, təqribən 14 mlrd.manat, büdcə daxilolmalarının- 57,5%; büdcə xərclərinin 18,0 mlrd.manat (70%)-cari xərclər; 5,4 mlrd.manat (21%)-əsaslı xərclər; dövlət borcuna xidmətlə bağlı 2.35 mlrd. manat (1.3 mlrd. ABŞ dolları)- ümumi büdcə xərclərinin 9%-i; beynəlxalq maliyyə institutlarından kredit müqavilələri üzrə 609,5 milyon manat məbləğində vəsaitin istifadəsi.

2021-ci il neftin gözlənilən dünya bazar qiymətləri üzrə ARDNF-in Dövlət büdcəsinə olunacaq transfertdən sonra balansında təqribən 6,5 mlrd.manat (3.8 mlrd.ABŞ doll.) kəsrin müəyyənlişməsi və nəticə etibarlı ilə son 2 ildə (2019-cu ilin sonları və 2020-ci ilin əvvəlləri ilə müqaisədə) ARDNF-in vəsaitlərinin təqribən 7 mlrd. ABŞ doll.-na yaxın səviyyədə (ümumi səviyyənin 18%-i qədər) azalmasını müəyyənlişdirilirdi (bu ölkənin strateji-valyuta ehtiyatlarının kifayət qədər yüksək azalma səviyyəsi idi). Bu il üzrə reallaşdırılan fiskal siyasətin nəticələri kimi isə monetar sfera və ümumi makroiqtisadi şəraitin əsas göstəriciləri aşağıdakı kimi müəyyənlişdi: monetar sfera üzrə : geniş mənada pul kütləsi – 34,6 mlrd manat (2020-ci il ilə müqaisədə əhəmiyyətli artım), M2 pul aqreqatı üzrə - 23,8 mlrd manat; pul multiplikatorları - M3 aqreqatı üzrə 1,75 (2020-ci ilin nəticələri ilə müqaisədə azalma); M2 aqreqatı üzrə - 1,2 (2020-cu ilin nəticələri ilə müqaisədə azalma), manatın ABŞ dollarına nisbətə nominal mübadilə məzənnəsi – sabit, real mübadilə məzənnəsi üzrə möhkəmlənmə; ümumi makroiqtisadi şərait üzrə: ÜDM-in səviyyəsində artım - 5,6%; qeyri-neft sektoru ÜDM-də artım – 7,1%; əsas kapitalla yönəlmiş investisiyalarda azalma -8,2%; əhalinin nominal gəlirlərində artım -2,6%; real gəlirləri üzrə azalma – 4,0%; orta illik inflyasiya – 6,2% , illik inflyasiya – 12%.

Statistik göstəricilərin müqaisəsi əsasında aparılan təhlillər fiskal və monetar siyasətlərin qısa və orta müddətli perspektivə əlaqələndirilmə mexanizmlərində nəzərə çarpan əsas problemləri müəyyənlişdirməyə imkan verir. Belə ki: iqtisadi artımın tənzimlənməsində daxili tələbin genişlənməsinin idarəedici (aparıcı) faktor kimi müəyyənlişməsi, bu modelin reallaşma mexanizminin əsasında ARDNF-dən dövlət büdcəsinə davamlı və artan həcmdə transfertlər və nəticə etibarlı ilə iqtisadiyyatın əsas parametrlərinin - əhalinin real gəlirləri, real və maliyyə sektorları üzrə investisiyaların səviyyəsi, dövlət büdcəsi üzrə gəlirlərin və ümumilikdə ÜDM-in səviyyəsinin, əhəmiyyətli dərəcədə ölkənin neft gəlirlərindən asılılığı; dövrüyyədə olan pul kütləsi həcmının artırılmasının əsasən dövlət büdcəsi vasitəsi ilə ARDNF-dən edilən transfertlər hesabına təmin olunması və monetar alətlərin əsasən makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin formalaşması istiqamətində istifadəsi; tənzimləmədə real göstəricilərin (manatın real mübadilə məzənnəsi, real faiz dərəcəsi və s.) və ümumilikdə orta müddətli dövrə makroiqtisadi şəraitin xarici təzyiqlərə yüksək həssaslığı.

Monetar və fiskal siyasətlərin əlaqələndirilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi imkanları

2015-2016-cı maliyyə böhranı illərindən sonra ölkə hökuməti və Mərkəzi Bank tərəfindən qəbul olunmuş bir sıra rəsmi sənədlərdə qarşıdakı orta müddətli dövrə reallaşdırılacaq maliyyə siyasətinin əsas hədəfləri qismində bir qayda olaraq: iqtisadi artımın davamlılığının dəstəklənməsi; əhalinin sosial rifahının qorunması; büdcənin gəlir və xərclərinin ahəngdarlığının təmin olunması; qeyri-neft sektorundan daxil olan gəlirlərin ümumi büdcə gəlirlərində xüsusi çəkisinin ardıcıl surətdə artırılması; ARDNF-in aktivlərinin iqtisadi təhlükəsizliyi təmin edən səviyyəsinin qorunması və s. müəyyənlişdirilir (11-12). Lakin makroiqtisadi tənzimləmə rejiminin nəticələrinin təhlili qeyd olunan hədəflərin yalnız qismən təmin edildiyini göstərir. Belə ki:

- iqtisadi artımın davamlılığının dəstəklənməsi. Bu hədəf 2000-ci illərin əvvəllərindən etibarən ölkədə reallaşdırılan fiskal siyasətin prioritet hədəfi qismində çıxış edib. Yəni, iqtisadi artımın təmin olunması üçün istifadə olunan əsas mexanizm kimi daxili tələbin genişlənməsi (sosial-infrastruktur layihələr üzrə investisiya xərclərinin geniş miqyaslı artımı,

əhalinin rifah halının yüksəldilməsi - pensiya və sosial müavinatların artırılması, dövlət və büdcə sektorları üzrə məşğulluq olan əhalinin sayının artırılması və s.); dövlətin iqtisadiyyata müdaxilə səviyyəsinin yüksəldilməsi (müxtəlif proqramlar üzrə sahibkarlığın dəstəklənməsi – sahibkarlara göstərilən birbaşa yardımlar, vergi və kredit güzəştləri və s.); iqtisadiyyatın dövlət sektorunun fəaliyyətinə geniş miqyaslı maliyyə dəstəyi; iqtisadiyyatın bir sıra sahələri üzrə qeyri-rentabelli, lakin sosial əhəmiyyətli olan qiymət və tariflərə sərt nəzarət (və ya birbaşa subsidiyalaşdırılması) və s. çıxış edib. Lakin bütün bu illər ərzində iqtisadiyyata yönəlmiş maliyyə resurslarının sürətli artımına (yəni, iqtisadiyyatda daxili tələbin, istər birbaşa investisiyaların artımı, istərsə də əhalinin sosial rifah halının yüksəldilməsi istiqamətləri üzrə reallaşdırılmasına) baxmayaraq davamlı və dayanıqlı iqtisadi artım templərinin təmin olunması mümkün olmayıb (2011-ci, 2015-2016-cı və 2020-ci illərdə staqnasiya və ya iqtisadi tənəzzül müşahidə olunub). Yüksək iqtisadi artım templərinin müşahidə olunduğu ayrı-ayrı illərdə isə bu artımın əsas səbəbləri kimi əsasən dünya bazarlarında neftin yüksək qiymətləri, ölkədən neft və ya qaz ixracının artımı və ölkəyə daxil olan valyuta kütləsinin sosial-infrastruktur sahələrə investisiyalar şəklində yatırılması (başqa sözlə, neft gəlirlərindən asılılığın ardıcıl olaraq artırılması) çıxış edib. Əsas hədəf - iqtisadi artımın dayanıqlığı və bu artımın neft gəlirlərindən asılılığın aradan qaldırılması mexanizmlərinin formalaşması təmin olunmayıb. Büdcə xərclərinin davamlı olaraq artımı vasitəsi ilə iqtisadiyyatın stimullaşdırılmasının əsas qüsuru isə ilk növbədə dövlətin iqtisadiyyata yüksək müdaxilə səviyyəsi və bu əsasda iqtisadi artımı sürətləndirmək istəyi çıxış edir. Dünya təcrübəsi aydın göstərir ki, iqtisadi tənəzzül və dərin böhran illəri istisna olmaqla, dövlətin iqtisadiyyata yüksək müdaxiləsi şəraitində: iqtisadiyyata yatırılan maliyyə resurslarının istifadə səmərəliliyi özəl investisiyalarla müqaisədə xeyli aşağı olur; bazar münasibətləri şəraitində iqtisadi inkişafın əsas faktoru - ədalətli rəqabət mühitinin formalaşması; rəqabət qabiliyyətli istehsal sahələrinin təşkili və inkişafı, rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsalı ya mümkün olmur, ya da çox zəif imkanlara malik olur (ələlxüsus da iqtisadiyyatda bir sıra institusional problemlərin mövcudluğu şəraitində).

- 2022-2024-cü illərdə ARDNF-dən dövlət büdcəsinə edilən transfertlərin pay çəkisinin mərhələlərlə azaldılması və bu azalmanın qeyri-neft sektorundan əldə ediləcək əlavə gəlirlərin artımı hesabına kompensiyası. Bu hədəf dövlət büdcəsi üzrə prinsipial olaraq yeni konstruksiyasının formalaşmasını tələb edir. Lakin hal-hazırda ölkədə reallaşdırılan maliyyə siyasətinin bir sıra aspektləri bu istiqamətin reallaşdırılmasının mümkünüyü üzrə suallar yaradır. Belə ki: əvvəla, 2021-ci il dövlət büdcəsi, mahiyyət etibarı ilə 2020-ci ilin dürüstləşdirilmiş dövlət büdcəsinədən kiçik dəyişikliklərlə fərqlənirdi: büdcəsinin gəlirlərində 0,8%-ik artım (təcrübədə belə artım adətən statistik xəta səviyyəsində artım kimi qiymətləndirilir), neft sektorundan daxil olmalarda eyni səviyyə qalmaqla (57,5%) qeyri-neft sektoru üzrə təmin edilməli idi; büdcə xərcləri üzrə 6% azalma müəyyənləşirdi və xərclərin strukturunda əsas yeri sosial-infrastruktur yönümlü xərclər və müdafiə xərcləri maliyyələşdirilməli idi. Dövlət büdcəsi üzrə iqtisadiyyatın stimullaşdırılmasının zəifləməsi, daxili tələbin sıxılması şəraitində 3-5%-ik iqtisadi artım və büdcə daxil olmalarında 0,8%-ik artımın proqnozlaşdırılmasının mənbələri kimi yalnız: qeyri-neft sektoru üzrə özəl investisiyaların artımı; neft-qaz sektoru üzrə ölkədən qaz ixracının artımı çıxış edə bilərdi (sonuncu hal isə formalaşmış hədəfi müəyyənləşdirə bilməz).

Qeyri-neft sektoru üzrə investisiyaların artımı ölkədə makroiqtisadi şəraitin təkmilləşdirilməsini, bu məqsədlə isə monetar və fiskal siyasətlərin əlaqələndirmə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsini tələb edir. Azərbaycanda fiskal və monetar siyasətlər üzrə əlaqələndirmə isə iki istiqamətdə: ARDNF-dən dövlət büdcəsinə edilən transfertlərin

səviyyəsi və manatın nominal mübadilə məzənnəsi; dövlət büdcəsi kəsrinin səviyyəsi və onun maliyyələşmə mənbələri üzrə müəyyən edilmiş parametrlər əsasında aparılır. Bu sırada isə həlli zəruri, lakin hal-hazırda kimi açıq qalmış suallar mövcuddur: AMB tərəfindən reallaşdırılan məzənnə siyasəti rejimi ilə (manatın dayanıqlı sabit səviyyəsinin qorunması); Maliyyə Nazirliyi tərəfindən reallaşdırılan büdcə xərcləri siyasətinin (ARDNF-dən edilən valyuta transfertləri səviyyəsinin) uzlaşdırılması sxeminə xas olan qüsurlar. Belə ki, monetar tənzimləmədə aralıq hədəf kimi - ehtiyat pullar (pul bazası), bu hədəfin təmin olunmasının əsas alətlərindən biri kimi isə manatın nominal mübadilə məzənnəsinin tənzimləməsi çıxış edirsə, bu halda, prinsip etibarlı ilə, manatın məzənnəsinin ucuzlaşdırılması/bahalaşması ilə dövrüyyədə olan pul kütləsinin genişlənməsi/sıxılması təmin edilir və müvafiq olaraq, monetar siyasətin əsas hədəfi, illik inflyasiyanın bir rəqəmli kiçik səviyyəsi əldə olunur. Eyni zamanda bu parametrlər (manatın nominal mübadilə məzənnəsi və inflyasiya səviyyələri) üzrə uzlaşma dövlət büdcəsi üzrə daxilolmaların səviyyəsini müəyyən edir.

ARDNF-in valyuta transfertləri üzrə dövlət büdcəsinə manat daxilolmalarının sabitliyi manatın məzənnəsinin sabitliyinin təmin olunmasını tələb edir. Əgər AMB monetar tənzimləmədə Maliyyə Nazirliyinin maraqları baxımından çıxış edərək məzənnənin sabit səviyyəsinin təmin edirsə, bu halda iqtisadiyyatda iki variantdan biri: neftin yüksələn qiymətləri şəraitində dövrüyyədə daxil olan pul kütləsinin genişlənməsi, inflyasiyanın yüksəlişi və nominal ÜDM-in artımı; neftin dünya bazar qiymətlərinin enişi şəraitində dövrüyyədə daxil olan pul kütləsinin azalması, staqnasiya və deflyasiya gözləntiləri, nominal ÜDM-in səviyyəsində eniş baş verir. 2021-ci ilin faktiki və 2022-ci ilin gözlənilən nəticələri üzrə neftin dünya bazar qiymətlərinin dövlət büdcəsi zərfi üzrə müəyyən edilmiş qiymətdən yüksək olması: valyuta bazarında əlavə valyuta kütləsinin yaranmasını; AMB tərəfindən məzənnənin sabit saxlanması və inflyasiyanın minimum səviyyəsinin təmin olunması problemlərini yaratmışdır. Yəni, əgər AMB bazarda daxil olan əlavə valyuta kütləsinin alışı bütünlükdə mövcud məzənnə üzrə həyata keçirirsə bu, dövrüyyədə olan pul kütləsinin artımını, inflyasiya təzyiqlərinin güclənməsini müəyyən edir. Təbii ki, belə şəraitdə inflyasiya təzyiqlərinin azaldılması və bir rəqəmli kiçik səviyyəsinin təmin olunması manatın nominal məzənnəsinin möhkəmlənməsini tələb edir.

İqtisadi və maliyyə sabitliyinin təmin olunması yalnız manatın mübadilə məzənnəsinin sabitliyi ilə əldə olunursa bir qayda olaraq belə sabitlik tənzimləmədə müvəqqəti olur və istənilən halda, dövrü olaraq, pozulur. Başqa sözlə, belə şəraitdə iqtisadiyyatda maliyyə böhranlarının yaranma gözləntiləri yüksək olur – təkə xarici (neft) amili ilə əlaqədar olaraq deyil, həmçinin daxili iqtisadi amillər hesabına (əhalinin və müvafiq olaraq sosial təminat xərclərinin artımı, Dövlət büdcəsinin sosial yükünün artımı və s. ilə əlaqəli olaraq). Belə böhran mahiyyət etibarlı ilə bazar (konyuktura) xarakterli deyil, struktur xarakteri daşıyır. Ümumiyyətlə götürülsə iqtisadiyyatın və təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyəti üzrə stabilliyin təmin olunması üçün mübadilə məzənnəsinin müəyyən səviyyədə qeyd olunaraq qorunması dünya təcrübəsində uzun illərdən bəri istifadə olunan mexanzimlərdəndir. Lakin aparılmış empirik müşahidələrin nəticələri göstərir ki, bu tənzimləmə sxeminin tətbiqi nəticəsində yüksək səmərəlilik çox az sayda ölkələrdə əldə edilib. Beləki, BVF-un 2014-cü ildə apardığı təhlillərin nəticələri göstərir ki, 38 ölkədən yalnız 2-də qarşıya qoyulan məqsədlər qismən əldə olunub. Bundan əlavə, manatın sabit nominal məzənnəsinin təmin olunması məqsədi ilə ehtiyat pulların səviyyəsinin hədəflənməsi rejiminin istifadəsi və inflyasiyanın nəzarətdə saxlanması minimum səviyyəsinin təmin olunması dövrüyyədə olan pul kütləsi həcminə neftin dünya bazar qiymətlərindən asılı olaraq təzyiqləri daima saxlayacaq. Belə vəziyyət iqtisadi fəaliyyətin tənzimlənməsi, gözləntilərin idarə olunması üçün olduqca neqativ

haldır və AMB daima inflyasiya/realvasiya təzyiqlərinin neytrallaşdırılması zərurəti ilə üzləşəcək. Hazırki mərhələdə monetar siyasətin təkmilləşdirilməsi iki alternativdən birinin reallaşdırılması üzrə mümkündür: real effektiv mübadilə məzənnəsinin hədəflənməsi rejiminin tətbiqi; inflyasiyanın çevik hədəflənməsi rejiminin tətbiqi.

Dövlət büdcəsi kəsrinin səviyyəsi və onun maliyyələşmə mənbələri. 2014-2016-cı illər ərzində ölkədə neft gəlirlərinin kəskin azalması ilə dövlət büdcəsi üzrə tarazlığın təmin olunması tənzimləmədə bir sıra problemlərin həlli zəruriliyini yaratdı. Aydın ki, dövlət büdcəsi üzrə xərclərin davamlı artımı gəlirlərin davamlı artımını, müvafiq olaraq, davamlı büdcə tarazlığının təmin olunması, dövlət büdcəsi üzrə gəlir və xərclərin uzunmüddətli ahəngdarlığının təmin olunmasını tələb edir. Bu illərdən etibarən dövlət büdcəsinin kəsr artaraq daxili və xarici borclanmanın yüksəlməsi ilə nəticələndi. Problemin mahiyyəti ondadır ki, dövlət büdcəsi üzrə kəsrin ÜDM-də pay çəkisinin 1,5-2% səviyyəsinə yüksəlməsi makroiqtisadi tənzimləmənin mövcud reallaşma sxemi üzrə bir sıra çətinliklər yaradır: əgər büdcə kəsrinin maliyyələşməsi üçün vəsaitlər daxili bazardan cəlb olunacaqsas, bu halda, ölkənin maliyyə institutlarının likvidliyi azalır və nəticə etibararı ilə faiz dərəcəsinə artım istiqamətində təzyiqlər güclənəcək, iqtisadi fəallıq azalır; əgər büdcə kəsrinin maliyyələşməsi üçün xarici investorların vəsaitləri cəlb olunursa, bu halda, dövlət büdcəsi üzrə xidmət xərclərinin artması ilə əlaqədar olaraq, dövlət büdcəsinin yükü artır; əgər büdcə kəsrinin maliyyələşməsi mərkəzi bankın vəsaitləri (emissiyası) hesabına həyata keçiriləcəksə bu halda, dövrüyyəyə əlavə manat kütləsinin daxil olması və istehlak tələbatının yüksəlməsi inflyasiya təzyiqlərinin artımını, manatın mübadilə məzənnəsinin qorunması üçün strateji valyuta ehtiyatlarına təzyiqləri artırır. Dövrüyyəyə əlavə pul vəsaitlərinin daxil olması pul proqramı üzrə parametrlərdə tarazlığın pozulmasını şərtləndirir. Bu baxımdan Maliyyə Nazirliyi tərəfindən müəyyənlanmış bir hədəfi - borclanma siyasətinə həssaslıqla yanaşmaqla dövlət borcunun idarə olunan səviyyədə saxlanılması, digər hədəflə - ARDNF-in aktivlərinin ölkədə iqtisadi təhlükəsizliyi təmin edən səviyyəsinin qorunması ilə ziddiyyət təşkil edə bilər. ARDNF-in aktivlərinin ölkədə iqtisadi təhlükəsizliyi təmin edən səviyyəsinin qorunması istiqaməti yuxarıda qeyd olunduğu kimi dövlət büdcəsinin yenilənmiş konstruksiyasını müəyyənləşdirir. Mühüm olan sual – ARDNF-in valyuta ehtiyatlarının hansı minimal səviyyəsinin ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin olunması baxımından yetərli olmasıdır. Belə səviyyə Maliyyə nazirliyi tərəfindən konkret olaraq müəyyənləşməlidir ki, istər əhali istərsə də biznes dairələrində manatın məzənnəsi üzrə bağlı mümkün neqativ gözləntilər aradan qalxсын (daha dəqiq isə gözləntilər konkretləşsin). İlk növbədə nəzərə almaq lazımdır ki, ARDNF-dən dövlət büdcəsinə olunan transfertlər bir başa olaraq ölkənin valyuta bazarında sabitliyi müəyyənləşdirir. Belə ki, 2020-ci ilin əvvəllərində ölkənin valyuta bazarında yaranmış ajiotajın aradan qaldırılması müstəsna olaraq ARDNF-in bazara valyuta müdaxilələri nəticəsində mümkün oldu. Rəsmi məlumatlar üzrə 2020-ci ilin yalnız 6 ayı ərzində Fond tərəfindən hərəqlərə 4,53 mlrd.ABŞ dolları həcmində vəsait çıxarılmışdı ki, bu da dürüstləşdirilmiş büdcə üzrə bu dövrə planlaşdırılan səviyyədən (ortalama 3,65 mlrd.doll.) təqribən 900 mln.doll. çox idi. Nəticə etibararı ilə ARDNF-nin aktivlərinin tərkibinə 0,6 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində, yəni təqribən, 1 mlrd. manat həcmində vəsait daxil edildi ki, bu vəsaitlərdə gələcək dövr manatla olan öhdəliklərin yerinə yetirilməsində istifadə edildi. Aydın ki, formalaşmış mexanizm əsasında ölkənin valyuta bazarında manatın məzənnəsinin uzun müddətli sabitliyinin təmin olunması iqtisadi səmərəlilik baxımından əsaslandırılmış qərar deyil.

Neftin fərqli dünya bazar qiymətləri ARDNF-in fərqli gəlirləri səviyyəsinə və ölkənin valyuta ehtiyatlarında fərqli dinamikasını müəyyənləşdirir. Adi hesablamalarda göstərir ki,

neftin uzun müddətli kiçik bazar qiymətləri şəraiti dövlət büdcəsi üzrə dayanıqlığa və ölkənin maliyyə təhlükəsizliyinə əsaslı risklər müəyyənləşdirirsə, uzun müddətli yüksək bazar qiymətləri makroiqtisadi sabitlik və iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətiyinə neqativ təsirlər müəyyənləşdirir. Belə ki, rəsmi məlumatlar əsasında müəllif tərəfindən aparılmış qiymətləndirmələr üzrə ölkədən neft-qaz ixracı (ümumilikdə neft ekvivalentində) 220-230 mln.barr., ixrac məhsullarının daşınma xərci nəzərə alınmaqla maya dəyəri 18-20 ABŞ dolları səviyyəsindədir. Dünya bazarlarında neftin fərqli qiymətləri və Hasilatın Pay Bölgüsü (HPB) üzrə xarici investorların pay çəkilərini (ortalama 25%) nəzərə alaraq ölkənin neft gəlirlərinin mümkün səviyyələrini proqnozlaşdırmaq mümkündür. Beləki, Azərbaycan neftinin dünya bazarında orta illik qiyməti 50 ABŞ doll./barr. səviyyəsində müəyyənləşsə, bu halda ARNDF-in illik daxilolmaları 5,1 mlrd. ABŞ doll.; 80 ABŞ doll./barr. səviyyəsində müəyyənləşsə, bu halda ARNDF-in illik daxilolmaları 8,6 mlrd.ABŞ doll təşkil edəcək.

Dövlət büdcəsi üzrə səmərəsiz və mütləq zəruri olmayan xərclərin azaldılması. 2019-cu il üzrə Hesablama Palatası tərəfindən Azərbaycanda büdcə xərclərinin təhlili və qiymətləndirilməsi zamanı ümumi xərclərin 75 milyon manatı səmərəsiz xərclər hesab edilib, bu məbləğ ümumi xərclərdə 0,3% pay təşkil edir. Ümumilikdə götürülsə bu səviyyə dövlət maliyyəsinin idarə olunmasının dünya təcrübəsində yol verilə bilən xəta səviyyəsindədir. Lakin Palata tərəfindən səmərəsiz xərclərin meyarları kimi: il ərzində ayrılan vəsaitin vaxtında istifadə edilməməsi; tələbatdan artıq malların alınması və uzun müddət anbarlarda istifadəsiz qalması; daha az xərclə alına biləcək mal və xidmətlərin alınmaması; dövlət vəsaitinin istifadəsi zamanı dövlət alışları üzrə bağlanmış müqavilələrin münasib şərtlərinin seçilməməsi; dövlət proqramlarında müəyyən edilmiş hədəflərə nail olunmaması (və yaxud qismən nail olunması) və digər bu kimi xərclər müəyyənləşir. Xüsusi araşdırmalar aparılmadan belə görmək olar ki, vergi və gömrük inzibatçılığı sahələrində olduğu kimi büdcə inzibatçılığı sahəsində də təkmilləşdirilmələrin aparılması ilə maliyyə sistemində bəzi yarım bəndlər üzrə əhəmiyyətli qənaətin əldə olunması imkanları mövcuddur.

Nəticə

Hal-hazırda ölkə iqtisadiyyatı kifayət qədər ciddi neqativ təzyiqlər altındadır və bu təzyiqlər iqtisadiyyatın idarə olunmasında adekvat dəyişikliklərin edilməsini tələb edir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 21.02.2022-ci il tarixli "Azərbaycan Respublikasında antiinflasiya tədbirlərinin gücləndirilməsi ilə bağlı təxirəsalınmaz tədbirlər haqqında" Sərəncamı ilə reallaşdırılması zəruri olan tədbirlərin 7-ci bəndində göstərilir ki, "Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankına tövsiyə edilsin ki: inflasiyanın makroiqtisadi və maliyyə sabitliyi üçün xələl gətirməyən həddə qorunması məqsədilə öz səlahiyyətləri çərçivəsində zəruri siyasət tədbirləri həyata keçirsin; inflasiya təzyiqlərinin azaldılması ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi ilə birlikdə monetar və fiskal siyasətin sıx əlaqələndirilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər görsün". Sərəncamın bu bəndi üzrə dəqiqləşdirmənin aparılması zəruridir və bu zərurilik onunla müəyyənləşir ki, monetar və fiskal siyasətlərin əlaqələndirilməsinin təkmilləşdirilməsi kifayət qədər fərqli yanaşmalar əsasında, yəni, inflasiyanın iqtisadi artıma xələl gətirməyən fərqli səviyyələrində mümkündür.

Statistik göstəricilərin müqaisəsi əsasında aparılan təhlillər fiskal və monetar siyasətlərin qısa və orta müddətli perspektivə əlaqələndirilmə mexanizmlərində nəzərə çarpan əsas problemləri müəyyənləşdirməyə imkan verir. Belə ki: iqtisadi artımın tənzimlənməsində daxili tələbin genişlənməsinin idarəedici (aparıcı) faktor kimi müəyyənləşməsi, bu modelin reallaşma mexanizminin əsasında ARDNF-dən Dövlət büdcəsinə davamlı və artan həcmdə transfertlər və nəticə etibarlı ilə iqtisadiyyatın əsas parametrlərinin - əhalinin real gəlirləri, real

və maliyyə sektorları üzrə investisiyaların səviyyəsi, dövlət büdcəsi üzrə gəlirlərin və ümumilikdə ÜDM-in səviyyəsinin, əhəmiyyətli dərəcədə ölkənin neft gəlirlərindən asılılığı; dövriyyədə olan pul kütləsi həcminin artırılmasının əsasən dövlət büdcəsi vasitəsi ilə ARDNF-dən edilən transfertlər hesabına təmin olunması və monetar alətlərin əsasən makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin formalaşması istiqamətində istifadəsi; tənzimləmədə real göstəricilərin (manatın real mübadilə məzənnəsi, real faiz dərəcəsi və s.) və ümumilikdə orta müddətli dövrə makroiqtisadi şəraitin xarici təzyiqlərə yüksək həssaslığı.

İstər monetar, istərsə də fiskal siyasətlər üzrə müəyyənləşən prioritetlərin təmin olunması üçün zəruri olan dəqiqləşdirmələr aparılmalıdır. Belə ki: 2022-2024-cü illərdə ARDNF-dən dövlət büdcəsinə edilən transfertlərin pay çəkisinin mərhələlərlə azaldılması və bu azalmanın qeyri-neft sektorundan əldə ediləcək əlavə gəlirlərin artımı hesabına kompensiyası dövlət büdcəsi üzrə prinsipial yeni konstruksiyanın formalaşmasını tələb edir. Lakin hal-hazırda ölkədə reallaşdırılan maliyyə siyasətinin bir sıra aspektləri (o cümlədən, məcmu tələbin genişlənməsinin iqtisadi artımın təmin olunması üzrə idarəedici parametr kimi çıxış etməsi) bu istiqamətin reallaşmasının mümkünsüzüdür; AMB tərəfindən reallaşdırılan sabit məzənnə siyasəti rejimi ilə Maliyyə Nazirliyi tərəfindən reallaşdırılan büdcə xərcləri siyasətinin (ARDNF-dən edilən transfertlərin ardıcıl yüksəlişi ilə daxili tələbin genişlənməsinin) uzlaşdırılması sxeminə xas olan qüsurlar, o cümlədən ölkədə makroiqtisadi sabitliyin xarici təzyiqlərə yüksək həssaslığı aradan qaldırılmalıdır; hazırki mərhələdə monetar siyasətin təkmilləşdirilməsi iki alternativ istiqamətdən birinin reallaşdırılması üzrə mümkündür: real effektiv mübadilə məzənnəsinin hədəflənməsi rejiminin tətbiqi; inflyasiyanın çevik hədəflənməsi rejiminin tətbiqi (son dövrlər bir sıra nəzəri tədqiqatlarda və dövlətin iqtisadi qurumlarında inflyasiyanın hədəflənməsi rejiminə mərhələli keçid aktiv müzakirə olunur. Belə yanaşmanın reallaşması isə iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsində büdcə mexanizmləri ilə stimullaşdırmanın monetar mexanizmlərlə stimullaşdırma ilə əvəzlənməsi, başqa sözlə, praktiki olaraq yeni makroiqtisadi siyasət konsepsiyasının hazırlanması əsasında mümkündür).

Ədəbiyyat

1. Maliyyə Nazirliyi və IMF Azərbaycanda inflyasiya təzyiqlərini müzakirə edib- URL: <https://azpolitika.info/?p=663902>
2. "Azərbaycan Respublikasında antiinflyasiya tədbirlərinin gücləndirilməsi ilə bağlı təxirəsalınmaz tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin Sərəncamı, 21.02.22-ci il - URL: <https://nk.gov.az/az/document/5943/>
3. Anti-inflyasiya tədbirləri çərçivəsində sahibkarlığa yeni dəstək mexanizmi yaradılır. – URL: <https://azpolitika.info/?p=669808>
4. Зайцев Ю. Меры денежно-кредитной и фискальной политики в период экономического кризиса. – URL: <https://financetp.fa.ru/jour/article/view/1088/739>
5. Ferrero A. Fiscal and Monetary Rules for a Currency Union // Journal of International Economics. 2009. Vol. 77. Issue 1. P. 1–10
6. Пекарский С.Э., Атаманчук М.А., Мерзляков С.А. Взаимодействие фискальной и монетарной политики в экспортоориентированной экономике (препринт WP12/2007/02). - М.: ГУ ВШЭ, 2007 - 80 с.
7. Mankiw G. N. Macroeconomics. New York: Worth Publishers; 2013. 618 p
8. Hacıyev A. Azərbaycanda iqtisadi artım və monetar tənzimləmənin keyfiyyət xarakteristikaları // AMEA İqtisadiyyat institutunun elmi əsərləri (xüsusi buraxılış), 2016
9. Hacıyev A. Azərbaycanda makroiqtisadi sabilləşmənin problemləri və onların mümkün həll istiqamətləri.// AMEA İqtisadiyyat institutunun elmi əsərləri, N1, 2018
10. Hacıyev A. Azərbaycanda reallaşdırılan makroiqtisadi tənzimləmənin problemləri və onların mümkün həll istiqamətləri // AMEA İqtisadiyyat institutunun elmi əsərləri, N2, 2018

11. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının 2020,2021,2022-ci illər üçün pul və maliyyə sabitliyi siyasətinin əsas istiqamətləri barədə dəyanatları- URL: <https://www.cbar.az/>
12. 2021-ci ilin dövlət və icmal büdcələrinin ilkin göstəricilərinə dair açıqlama” <http://www.maliyye.gov.az/news/5485/azerbaycan-respublikasinin-2021-ci-ilin-dovlet-ve-icmal-budcelerinin-ilkin-gostericilerine-dair-aciqlama>

Ага-Керим Гусейн-Ага оглы Гаджиев
Механизмы согласования фискальной и монетарной политики в Азербайджане
Резюме

Цель исследования: оценка состояния и возможностей совершенствования согласования фискальной и монетарной политики в Азербайджане. Методология: систематизация на основе статистического анализа и аналитических исследований. Основные результаты: выявлены недостатки в механизме координации фискальной и монетарной политики и определены возможности их устранения в целях обеспечения устойчивости макроэкономической стабильности и экономического роста в среднесрочной перспективе. Практическая значимость исследований: результаты исследований могут быть использованы для улучшения процесса макроэкономического регулирования в стране. Оригинальность и научная новизна исследования: в результате проведенных исследований выявлены недостатки присущие механизму координации денежно-кредитной и фискальной политики реализуемой в стране и возможности их устранения.

Ключевые слова: макроэкономическая стабильность, фискальная политика, денежно-кредитная политика, механизмы координации, экономический рост.

Hajiyev Agha-Karim Huseyn-Aga
Mechanisms of coordination of fiscal and monetary policy in Azerbaijan
Summary

Purpose of the study: assessment of the state and opportunities for improving the coordination of fiscal and monetary policy in Azerbaijan. Methodology: systematization based on statistical analysis and analytical studies. Main results: shortcomings in the mechanism of coordination of fiscal and monetary policy were identified and opportunities for their elimination were identified in order to ensure the sustainability of macroeconomic stability and economic growth in the medium term. Practical significance of the research: the results of the research can be used to improve the process of macroeconomic regulation in the country. Originality and scientific novelty of the research: as a result of the research, the shortcomings inherent in the mechanism for coordinating the monetary and fiscal policy implemented in the country and the possibility of their elimination were revealed.

Key words: macroeconomic stability, fiscal policy, monetary policy, coordination mechanisms, economic growth.

Elmi redaktor: i.e.d., dos. Y.Məmmədov
Daxil olub: 11.07.2022.
Çapa qəbul olunub: 18.07.2022.

